

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődék a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDAK:	Márkus Samu, Dorotya-utca 6.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Propper Leó, Erzsébet-körút 22.
I. KERÜLET (VÁR).	Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Kaufmann József, Mária Valéria-utca 15.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	Zeisler M., István-tér 17.
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	»Kosmos« műintézet, kö- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	Bartalits Imre, Eszterházy-utca 12.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Lógrády Testvérek, Nádor-utca 7.	Kunusy Vilmos és Fia, Terecz-körút 38.	Fritz Ármin, József-körút 5.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Löw Ede, Váci-körút 80.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19.	»Magyar Nyomda«, József-körút 47.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Rudnyánszky Antónia, Papnövelde-utca 8.	Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Müller K. (Münster K.), Fő-utca 20.	Schmidl Sándor, Magyar-utca 6.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorotya-utca 14.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Tóth Gyula, Baross-utca 40.
Wacker F., Lánchíd-utca 17.	SüsZ Dávid, Haltér 5.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Mezei Antal, Mozsár-utca 8.	IX. KER. (FERENCZVÁROS).
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Munk és Kohn, Király-utca 58.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
Wimmer Márton, Szerfőző-utca 10.	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Quittner József, Váci-körút 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Weissenberg Ármin, Múzeum-körút 21.	Schlonker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Anglo-Nyomda (Kohn F.), Gránátos-utca 20.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Schlesinger és Kleinberger Nagykorona-utca 15.	Posner K. Lajos és Fia, Csengerly-utca 31.	Első köbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapju-u. 6. sz., Vadász- utca sarkán.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	BETŰÖNTÖDÉK:
Buschmann Ferencz, Koronaherezeg-utca 8.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Weizsmann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Schwartz Jakab, Ó-utca 40.	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
»Corvina«-nyomda (Schlesinger Ignác), Rostély-utca 3.	Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Athenacum, IV., Ferencziek-tere 3.
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Burián M. utódjai, Bálvány-utca 2.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemnitz-utca 6.	Deutsch József, Károly-körút 7.	IV., Ferencziek-tere 3.
Fanda József, Aranykéz-utca 5.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Bielitz B., Király-utca 6.	Garai Mór, Károly-körút 3.	Első Magyar Betűöntődé Részvénytársaság, VI., Dessesffy-utca 32.
Gansel Zsigmond, Károly-utca 18.	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Brózsza Ottó, Váci-körút 17.	Heimlich Jakab Király-utca 47.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.		Löbl Mór, Király-utca 13.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.				Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.
				Pesti Könyvnyomda- Részvénytársaság, V., Hold-utca 7.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. es társa.	Kolozsvár. Ferdinánd, Gombos és Sztupjár. »Ellenzéke« nyomdája. Gámán János Örökösei. »Közművelődés« nyomda. Lehmann és Baldi. »Magyar Polgár« nyomd. Poltz Albert. Stratzinger G.	Munkács. Blayer Pinkász. Farkas Kálmán. »Kárpáti könyvnyomda«
Aisó-Kubin. Schneider Dezső.	Czegléd. Piros J. és Társa. Sebők J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Komárom. Ziegler Károly. Özv. Krausz Ignócné. Spitzer Sándor.	Muraszombat. Grünbaum S Nagy-Atád. Grünberger Z.
Aisó-Lendva. Bozzay F.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőr« ny. Kutassi Imre. »Debreczeni« nyomda- résztvény-társaság. Pongrácz Vilktor. Városi nyomda. Ifj. Gyürky Sándor.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Voltz H.	Körmend. Részvény-nyomda.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Klein Lipót.
Apatin. Szavadi József.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	Körmöczbánya. Jörges A. Özv.	Nagy-Beeskerek. Gresles I. Pleitzy Fer. Pál Utóda (dr. Brajler L. és Mayer R.). Scheinberger Ignác.
Arad. Aradi nyomda-társaság. Bloch II. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót és Fla. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Detta. Heldenwanger J.	Hajdu-Böszörmény. Maróczy M. József.	Köszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Abrudbánya. Pollitzer Lázár.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Halas. Prager Ferencz.	Kula. Berkovics Márkus.	Nagy-Röcze. Künstler Soma.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felszámolás alatt.)	Deveser. Rosenberg Zsigmond.	Hátszeg. Stérn M.	Kún-Szt-Márton. Sima F. főlkja.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	Ditró. Ditró és Szűrhegy községek nyomdája.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp.	Kún-Szt-Miklós. Bors K.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics N. Weiss L. és F.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dombóvár. Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.	Holics. Hotascha J.	Léva. Nyitrai és Társa.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond és Társa. Turóczy Zsigmond.
Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Huszt. Neufeld S.	Lippa. Povázsay Testvérek. Zách József.	Nagy-Kikinda. Kiadói nyomda. Radák János. Milenkovits István.
Bártfa. Bleier M.	Eger. Érseki lyc. nyomda. Kohn Dávid.	Igló. Schmidt József.	Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Kőrös. Ottlinger Ede.
Battonya. Gaál Vilmos.	Eperjes. Kosch Árpád.	Ipolyság. Neumann József.	Löcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Kőrös. Ottlinger Ede.
Békés. Povázsay Testvérek.	Érsekújvár. Winter Zs.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Losoncz. »Kármán« részvény-társ. Roth Simon.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Békés-Csaba. »Corvinac« ny. (Szihelszky József.) Lepage Lajos.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kabold. Deutsch Mózes.	Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelló J. és Fia.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Besztercze. Botschar T. Orendi Károly.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf	Kalocsa. Holmayer Ferencz. Malatin Antal.	Magyar-Óvár. Czéh Sándor.	Nagy-Szeben. Kraft Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Beregszász. Farkas K. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.	Fehértemplom. Wunder J.	Kaposvár. Hagelmann K. Jancovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar J.	Makó. Gaál és Gümöry. Neumann József.	Nagy-Szt-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Kapuvár. Buxbaum József. Fieler Hermann.	Malaczká. Wiesner Testv.	Nagy-Szóllós. Schwartz Béla.
Bicske. Lederer Sándor.	Fertő-Nezsider. Horváth B.	Karánsebes. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Mármaros-Sziget. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Balásy L.	Nagy-Szombat. Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye.
Bonyhád. Özv. Fein Teréz.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.	Karzag. Szódi S.	Maros-Vásárhely. Ady Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó- nyomdája.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Brassó. Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés« nyomda.	Fogaras. Thierfeld Lipót.	Kassa. Özv. Lipóczy Józsefné. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Nagy-Várad. Berger Samu. Láng József és Társa. Freund L. Laszki Ármán. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda Pauker D.
Brezsnóbánya. Kreisler J.	Galánta. Német Gyula.	Kecskemét. Szilády László. Tóth László. »Pannonia« nyomda.	Medgyes. Reissenberger G.	Nyíregyháza. Kalina József. Jóba Elek. Piringer János.
Buziás. Ullmann F.	Galgóc. Steiner Adolf.	Késmárk. Sauter Pál.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	
Csákova. Chudy Testvérek.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó L.	Keszthely. Nobel J. Farkas J.	Mindszent. Goldstein Mór.	
Csáktornya. Fischl Fülöp.	Gyoma. Knerr Izidor.	Király-Helmeccz. Klein József.	Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
Csikományó. Ferenczrendi nyomda.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Czell. Menyhért Julia.	Módos. Staits György.	
Csikszereda. Györgyjakab Márton.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia« könyvnyomda (tulajd. Haar és Raab). Polgár Bertalan.	Kézdi-Vásárhely. Szabó A.	Mohács. Bland János.	
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber Jánosné.		Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.	Moór. Englander Jakab.	

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

II. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1892 DECEMBER

12. SZÁM

Az év végén.

Folyóiratunk jelen füzetével pályafutásunk második évét befejeztük. Hogy ezen rövidnek mondható és reánk mégis nagyjelentőségű idő alatt mennyire feleltünk meg a várakozásoknak, megítélése nem reánk tartozik; de hogy tőlünk telhetőleg becsületes és hasznos munkát végeztünk, azt mutatja olvasóink körének folytonos emelkedése és azon mind általánosabbá váló közkedveltség, melyben folyóiratunk kollégáink körében részesül. S ezen körülmény a míg megnyugtatólag hat reánk, addig ösztönzésül szolgál arra nézve, hogy fokozott erővel igyekezzünk feladatunkat a jövőre nézve is betölteni. És ez nem is lesz oly nehéz munka, mert tisztelt munkatársaink szorgalmas és támogató csoportja lankadatlan buzgalommal osztja meg velünk a munka terheit, vállvetve igyekezőn a Grafikai Szemle hasábjait minél élénkebbé, minél hasznosabbá és a praktikus közlemények tárházává tenni.

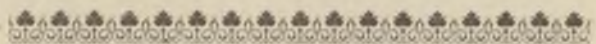
Első sorban tehát, a második évfolyam lezárásával, őket illeti az elismerés és köszönet; t. munkatársainkat, a kik igazán önzetlenül munkálkodnak szakirodalmunk emelésén. Midőn azonban a tett hasznos szolgálatokat szépen megköszönjük, egyuttal felkérjük őket, hogy a Grafikai Szemléltől támogatásukat a jövőre se vonják meg, mert csak így lesz lehetséges az alapító kör intenczióinak teljesen, esetleg hatványozva megfelelni.

Most pedig t. olvasóinkhoz fordulunk és néhány szóval lapunk további anyagi pártfogására kérjük fel őket. Mindnyájan tudjuk, hogy magában véve csak a szellemi pártolás, csonka; hogy ezt gyümölcsözővé is lehessen tenni, ahhoz anyagi eszközök kellene; midőn tehát eddigi t. előfizetőinktől további pártolást remélünk, nagyon kérjük úgy őket, mint körünk t. tagjait, hogy lapunknak ismerőseik körében további híveket, előfizetőket iparkodjanak nyerni.

Végül — a mit legelőbb kellett volna tennünk — azon nagyérdemű főnök uraknak kell köszönetet mondanunk, a kik sokszor igen nagy áldozatkészséggel is, lehetővé tették és teszik a Grafikai Szemlének, egy modern nyomdászati szaklaphoz méltó kiállítását. Első helyen áll ezek között a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság érdemdús igazgatója: lovag Falk Zsigmond kir. tanácsos ur, a ki valóban szívében hordja lapunk érdekeit és ki nem fogyó szeretetreméltósággal tesz meg mindent, mi lapunk emelésére szolgálhat. Második helyen Hornyánszky Viktor nyomdatulajdonos urat kell kiemelnünk, kinek jóvoltából sok díszes műmellékletet csatolhattunk lapunkhoz. E két nemes pártfogóhoz csatlakoznak még a tartalmunkban kitüntetett nyomdatulajdonos urak, kik szintén műmellékletekkel támogatták vállalatunkat.

Midőn e támogatásért köszönetet mondanánk, kérjük jóindulatukat a Grafikai Szemle irányában a jövőre nézve is fentartani.

Részünkről ígérjük, hogy szerény erőnktől telhetőleg mindent el fogunk követni, hogy úgy szellemi és anyagi pártfogóink, mint egyáltalán t. olvasóink a fokozatos haladást észlelhessék lapunk részéről, és minthogy az auspicziumok minden irányban igen kedvezőknek mutatkoznak, erős bizalommal, fokozott munkakedvvel mondhatjuk t. olvasóinknak: Viszontlátásra, a remélhetőleg szerencsés, boldog újévben!

A tanoncz-képezésről.

Sokszor és sokat irtak s foglalkoztak szakfertiaink e kérdés tárgyalásával s fölelevenítésével, a nélkül azonban, hogy a megvalósulás útjára tudták volna vezetni. S mindez nem a szakfertiak jóakarató támogatása hiányának tulajdonítható, mert mindig voltak, a kik ügyszeretettel és nemes ambícióval rajongtak s fáradoztak a tanoncz-képezés előmozdításán, hanem az általános nagy tömeg hidegsége és tétlenségének, a mely meddővé tett minden fáradságot és ellenszenvével igyekezett minden elért sikeres eredményt

még csirájában elfojtani. Hogy ez így volt s hogy ez még most is így van, nagyrészt azon baljóslatú fölfogásban leli magyarázatát, hogy még mindig sokan vannak, a kik a tanonez képezésének előmenetelében helyzetüket látják veszélyeztetve s így őket életük megrontójának tekintik.

Az igaz, hogy sokakat a helyzet bizonytalansága és az élet küzdelmes volta ösztönöz s kényszerít némileg arra, hogy a tanoneztől megvonja oktató tanácsait s ne adjon neki oly szakképzést, a melylyel fölszabadulása után üzletkórónak egyik számottevő tagja lehetne.

De hármilyen küzdelmes legyen is életünk, még sem igazságos dolog emberbaráti szeretetünk fölládozásával megvonni mindazon fiataloktól a szakoktatást, a kik szakunkat életpályául tűzték ki maguknak. Ha már egy-egy ifjú köznök kerül s ez szakunkban a jövő nemzedéket van hivatva képviselni, fogadjuk őket emberbaráti szeretettel s mindenekelőtt ne tekintsük ellenségünknek, mert mindenki szabad akaratából és érzett hajlama után választhatja meg életpályáját, s ha valakinek éppen a nyomdászati szakma felé fordul figyelme s ennél gondolja lghőbb vágya szerint jövődjét meg-alapíthatni, ezért nincs okunk reá nehezeltetni s ezt vele tanuló éveiben folyton keserűen éreztetni.

Az ily lelket keserítő és megvető bánásmóddal még nem idegenítjük el egészen a nyomdászati szakma tanulásától azon ifjakat, a kik ennek elsajátítására és művelésére szánták életüket, hanem igenis megbénítjuk tanulási munkakedvét s így fogyatékosná válik szellemi ereje és fogékonysága s ez által a szakképzésbeni előmenetele is maradiságban fog szenvedni, vagy a mit kényszerhelyzeténél fogva tanul is, a kedvetlenség egyoldalúságának hőlyegét fogja magán viselni.

A mint ebből következtethetjük, az ily általános eljárás mellett csakis selejtes munkaerő nevelődhetik, a mi pedig legkevésbé sem kívánatos most fejlődő és szép úton haladó szakmánk terén, mert az ily gyenge erők által esetleg önállóan előállított munka valóban szegényletes és megbotránkozató s mert az életfentartás biztosításaul megkivántató szakképzettséggel nem bíró egyének mindig a legrosszabb helyzetnek a megteremtői. Az ily fogyatékos és felületes szakképzettséggel bíró egyének nem tudnak megfelelni mindazon változó körülményeknek, a melyek szakmánkban oly sokoldalúan jelentkeznek s így az esetleg kínálkozó jó alkalmat, a mely életfentartási jólétet biztosíthatna, nem képes megragadni, vagy ha lelkiismeret nélkül vállalkozik is valamely állás betöltésére, alapos képzettségi hiánya miatt nem sokáig tarthatja fenn magát, miután ujjolag kényszerülve van a legrosszabb ajánlatot is elfogadni, csak hogy száanalomra méltó életét tovább is fentarthassa.

Tehát egy nyomdásznak sem lehet az a célja, hogy ilyen gyöngé és önállóan működni nem tudó munkaerőt neveljen, sőt inkább arra kell törekednie, hogy a legkényesebb igényeknek is megfelelni tudó, sokoldalú képzettséggel bíró ifjakat adjon a nyomdászati szakma művelésére, mert ez biztosítja legjobban szakmánknak továbbfejlődését és helyes úton haladását, nemkülönbben anyagi helyzetünknek fokozatos jobbítását.

Hogy milyen nevelésben és szakképzésben részesítsük tanuló ifjainkat, erre nem szándékozom katheretice kiterjeszkedni. Hanem igenis érinteni kívánok egy-két módozatot, a melynek alkalmazásával tanuló ifjaink szakképzésénél remélhetőleg üdvös eredményt érhetnek el.

Mindenekelőtt legelső teendőnknek kell tartanunk a tanuló ifjú nevelése felől magunknak határozott meggyőződést szerezni, a melyből kiindulva kell megállapítanunk az ifjúval szemben alkalmazandó irányt, a melynek szigorúan következetes betartásával igyekezzünk a tanuló ifjú képzettségéhez képest oktatásainkat megkezdeni. S ha az ifjúnál valamelyes ferde családi nevelést észlelünk, a melynek káros következményei lehetnek úgy az ifjú életére, mint általában

szakmánk terén, igyekezzünk ezt helyrehozni oly erélylyel és humanitással, hogy az ifjúnak érzületében irántunk sem túlsok bizodalom, se kedvetlenség ne keletkezhessék.

Kerüljük a tanuló ifjúval szemben a túlbarátságos és bizalmas érintkezést, mert ez könnyen följogosíthatná az őt meg nem illető beszédünkbe és ügyeinkbe való beleszólásra, miután velünk mintegy egyenrangúnak tekintené magát s így lazítanók a felettük való rendelkezési jogunkat, a melynek további gyakorlása sok kellemetlenségünkbe kerülne, különösen akkor, ha jóakarató figyelmeztetéseink mit sem használnának, a legerélyesebb módon kellene velük szemben föllépni.

Igyekezzünk őket mindenben példás rendszeretetre szoktatni, különösen a munkaidőbeni pontos megjelenést és a nyomdai műeszközök és anyagok lelkiismeretes kezelését figyelemükbe ajánlani. S ha azt vesszük észre, hogy a tanuló ifjúban nincs elég hajlam és érzék a nyomdászati elsajátítására, figyelmeztessük őt erre idejekorán, még mielőtt éveket töltött volna e szakma tanulásánál, hogy alkalmá legyen hajlamának megfelelő más életpályát választhatni. Mert nincs szerencsétlenebb dolog, mint a pályátévesztés. Végzetes az ifjúra nézve, a ki ez által megbénítja életét s következetesen rossz a nyomdászatra nézve is, nyervén oly erőket, a kik a nyomdászatot csakis életfentartási eszközüül üzik s termékeiken nagyon is meglátszik, hogy azt a szakmát, a melyet életpályául választottak, nem ápolják hivatásos szeretettel, hanem csakis megélhetési kényszerűségből végzik munkájukat. Pedig fölötte szükséges, hogy az ember ne csak az életfentartás által ösztönözöttet végezze munkáját, hanem kedvvel, a szakmája iránti rajongással és a tökéletesedés magasabb fokára emelkedés reményében törekedjék munkájába életet önteni, a melyen mintegy kifejezni akarná egyéniségének erejét és tudásvágyát.

Mind Ezek után, ha a tanuló ifjúnál a nyomdászati iránt hajlamot és munkakedvet észlelünk, különös gondot fordítunk arra, hogy a nyomdászat ne csak egy ágánál, hanem általános képzettséget nyerjen úgy a folyó-, mint a táblázat- vagy accidens-szedésnél. Nincs sajnálatosabb dolog, mint mikor egy ifjú fölszabadulása után a folyó-szedésen kívül egyebet sem tud és a táblázat- vagy accidens-szedés titkaiba azután kell behatolnia, ha ugyan talál erre alkalmat. Az esetben még könnyen pótolhatja az ifjú a tanuló éveiben mulasztottakat, ha fölszabadulása után legalább is egy évig tanulólhelyén maradhat, a hol inkább adnak alkalmat a különböző szedésekbeni esetleges próbatételekre. De ha fölszabadulása után 4—5 hét múlva kényszerülve van más, újabb alkalmazásba menni, itt bizony nem sokat tanulhat, — ha csak a munkaidőn túli szabad idejéből nem fordít erre egy-egy órát — mert az üzlet jövedelmező munkát kíván tőle s nem ad időt olyan munka eszközölhetésére, a mely sikertelensége esetén hasznavehetlenné válik.

A mai előhaladott technikai viszonyok mellett a közönség igénye annyira fokozódott, hogy a legigénytelenebb munkát is izléssel és meglepően kívánja előállíttatni. A nyomdajadonosnak pedig számolnia kell ezen körülménynyel s csak olyan egyént alkalmaztathat, a ki a megrendelő követelményeit kielégíteni tudja. Énnélfogva csakis képzett és izléssel bíró nyomdásznak lehet jövője, mindamelllett mégis sajnos tapasztalhattuk, hogy a közelmúlt időben fölszabadult ifjak kevésbé vannak kiképezve, mint az ezelőtt néhány évvel fölszabadultak. Hogy ennek oka miben rejlik, alig határozható meg biztosan, de mindenesetre egyik legnagyobb előidézője a szakiskola hiánya. Hogy a magyar nyomdászati mikor fog szakiskolával dicsékedhetni, a bizonytalanság nagy ürességében lehegő kérdés, a mely rég megoldásra vár, de úgy látszik, eredménytelenül.

Nem szívesen mondom, de a kényszerűség előtt meg kell hajolni, hogy mindaddig nem remélhetjük a szakiskola

fölállítást, a míg a főnökök maguk nem járnak elől a kezdeményezés jó példájával. Mert mi hiában vagyunk eltelve az akarat buzgóságával, ha minden tettünk a sikertelenség leromboló akadályával találkozunk. Hiába való a szakfériak e tárgyban gyakori fölszólalása, ha az a főnökök részéről nemcsak hogy nem pártoltatik, de még csak meg sem hallgattatik.

Ily kedvezőtlen körülmények között a magyar nyomdászati szakiskola létesülését még csak a messze jövő zálogként tekinthetjük; addig is azonban, a míg e boldog állapotot elérhetjük, nem volna szabad tétlenségben vesztegelnünk, hanem egy középutat kellene megjelölnünk, a mely tanuló ifjaink szakképzéséhez üdvös irányt adna és a remélendő szakiskolának is ütegyengetőül szolgálna.

Erre nézve egy tisztán nyomdászati termékek előállítását mutató gyakorlati előadások tartását javasolom, a mely minden nehézség nélkül létesíthető, csak egy kis ügybuzgalom és csekély anyagi áldozat szükségeltetik. S e gyakorlati előadások rendezését úgy vélni eszközölhetőnek, hogy a főváros 3—4 nagy nyomdájában, a tulajdonosok beleegyezésével és támogatásával, hetenkint egyszer, vasárnap délelőtt, vagy valamelyik köznap szabad estéjén másfél vagy két óráig terjedő előadások tartatnának, a hol egy a folyószedés szabályainak különböző esetekbeni alkalmazása, mint a táblázat- és accidens-szedés eszközölhetése könnyen fölfogható rövid magyarázatok kíséretében gyakorlatilag bemutatnának.

Ha a Szakkör a fentemlített gyakorlati előadások tartásának eszméjét fölkarolná és megvalósítani akarná, úgy hiszem, hogy ez előadások tartására az erre hivatott szakfériainkat meg lehetne nyerni, ha a Szakkör a nyomdatulajdonosok anyagi támogatásával 5—10 darab aranyat tűzne ki a közreműködő szakfériak fáradsága jutalmazásul, a kik nem is annyira az aranyak birhatásáért, mint inkább a szakmánk emelése körül elérhető erkölcsi siker utáni vágy által ösztönözötve, teljesítenék hasznos szolgálataikat.

Az előadások természetesen a Szakkör szakbizottságának tervezete és irányadása alá volna rendelve. A szakbizottság állapítaná meg a módozatokat, a melynek keretében tartatnának az előadások és felügyelne ennek menetére.

Nem szándékozom ezen gyakorlati előadásoknak teljes keretét nyújtani, eléggé tartom jelenleg ez eszmének fölvetését, ha netalán sikerülne a megvalósulása. Hogy ez tanuló ifjaink szakképzését remélhetőleg előmozdítaná s hogy erre nagy szükség van, fölösleges bővebben indokolni, mert jól tudjuk, hogy tanuló ifjaink a legutóbbi időben nagyon mostoha és egyoldalú szakképzésben részesülnek.

Az ipariskola látogatásának nem sok hasznát veszik, kivált a mióta a többi iparos tanulókkal együtt egy tananyagot tanulnak, mert ez a tananyag a nyomdász-tanulókra nézve legkevésbé sem kielégítő, mivel nincs benne sem a magyar irodalomtörténet tanulása, sem az idegen nyelveknek legalább olvasási gyakorlata fölvéve. A mértani és szabadkézi rajznak tanulása az egyetlen tantárgy, a mi a nyomdász-tanulókra nézve is jó és hasznos, a többi oly clemi tantárgy, a minek ismeretén jóval felül kell állania egy nyomdász-tanulónak.

A mértani és szabadkézi rajznak tanulásával is úgy vagyunk, hogy nagyon kevesen tudják az e téren szerzett tanulmányaikat nyomdászati szempontból, a gyakorlat hiánya miatt, kedvezően értékesíteni. Ismerek több fiatal nyomdász, a kik a rajztudomány terén szép sikereket tudnak felmutatni s kezeik nyomán oly szép eszményi gondolatokat tudnak a legkedvezőbb arányosítással visszatükröztetni, hogy a legnagyobb gyönyörrelvezettel szemlélhető, míg ellenben ezen dolgozataikat nyomdász-technikailag a legkisebb siker eszmetriai érzék nélkül, teljesen összefüggéstelen módon

állítják elő, úgy, hogy senki sem tételezhetné föl, hogy annak előállítója a rajztudomány terén jártassággal bír. Ez egyedül csak a gyakorlat hiányosságának tulajdonítható, mert papírra vetett dolgozataikat nem tudják a nyomdában található előállítás anyagok természete szerint átídomítani, vagyis annak kívánata szerinti arányosítást végezni s így munkájukon nem látszik meg a rajzolni tudás szép művészete.

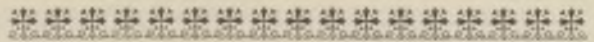
Ez oknál fogva tartanám czélszerűnek a nyomdai termékek előállítását mutató gyakorlati előadások tartását, mert ezeken az előadásokon meg lehetne mutatni, hogy az egyes rajzolni tudók által tervezett mintákat miképpen és esetleg mily módosítással lehetne a nyomdában található előállítás anyagokkal eszközölni, hogy az úgy aesthetikailag, mint technikailag kifogástalan legyen.

S hogy ezen gyakorlati előadások által minél kedvezőbb eredmények éressenek el, lehetne oly eljárást is követni, hogy minden egyes előadásban más-más tanuló mutatná be, a többi tanulók jelenlétében, rajzainak technikailag való előállítását, természetesen az előadó szakfériú utasítása folytán és jelenlétében s midőn munkája befejezéséhez jut, a jelenvolt többi tanulók felszólíthatnának az előadásban szerzett tapasztalataik nyilvánítására, s hogy esetleg ők miképp tudták volna ugyanazon dolgozatot előállítani, a melyeket végeztetül az előadó szakfériú felbírálma s megmutatná a helyes irányt, a melylyel az a legsikeresebben előállítható.

Ily rendszeres előadások által élesítenők tanuló ifjaink felfogási és ítélő képességét, nemkülönben a rajzolni tudókkal megismertetnők a technika gyakorlatát s ez alkalommal a rajzolni nem tudók is némi ismereteket szerzhetnének a rajztudomány terén, a melyeket ha kézi ügyesség útján nem is értékesíthetnek, de nyervén ez által ízlést és tervezőképességet, a mit a nyomdászati terén annál üdvösebb módon érvényesíthetnek.

Ákár a fent elmondottak, akár más kedvezőnek ígérkező eszközök igénybevételével, csak neveljük tanuló ifjainkat széles látókörű, képzett és önértékes munkásokká, hogy a magyar nyomdászati magas fokra emelkedésének lobogója fényes győzelemre juthasson!

Illés István.

A bélyegtörvény és a nyomda-ipar.

(Felolvastattott a Szakkör nov. 27-iki ülésén.)

A dolog természetében rejlik, hogy időről-időre megemlékezünk ama számtalan hajról, melyekben a nyomda-ipar senyed; mert hogy iparunknak sok a baja, az annál kevésbé szorul bizonyításra, mert a mindennapi életben gyakran szellőztetik e kérdés.

Már maguk az idevágó törvényezők, melyeknek szerkezete nem eléggé világos és a legkülönbözőbb magyarázatoknak szabad tért engednek, sok esetben kényszerítik a nyomdászati működése körét szűkebbre szorítani.

Noha az 1848-ik év a sajtószabadság kinyilvánításával kedvezményekben részesítette iparunkat és a törvényhozás oly engedményeket adott, melyek lehetővé tették, hogy a nyomda-ipar rohamosan emelkedhessék, ez a javulása a viszonyoknak nem volt tartós, mert az ötvenes évek kormánya gondoskodott arról, hogy a sajtószabadságot más megszorításokkal: a cenzúra és az újságbélyeg elrendelésével ellensúlyozza. Ezeknek elrendelése rendkívül bénítólag hatott iparunk gyakorlására.

De a megszorítások e korszaka engedett a felvilágosodás haladásával és az 1870-ik év új aerát teremtett iparunknak. Az újságadó megszüntetett. Addig hazánkban 146 volt az újságok száma. Egy évvel később már 198-ra rúgott számuk és azóta egyre rohamosan emelkedik e szám,

ugy, hogy ma 585 hazai ujság lát napvilágot. Az ujságok számának emelkedésével egyenlő arányban növekszik a magyar nyomdák száma is.

Bármennyire kedvezőnek lássák azonban ez, mégis nagy baja van jelenleg iparunknak: a hirdetési, naptár- és falragasz-bélyeg.

A birodalom másik részében is el van ugyan rendelve a hirlap- és naptár-bélyeg, ott azonban nem létezik hirdetési és falragasz-bélyeg. Melyik birodalmi rész szenved kevesebbet bélyegilletékei által, azt megvizsgálni nem tartozik ez értekezés szűk keretébe. Azt azonban határozottsággal állíthatjuk, hogy mindkét birodalmi rész nyomdászai folyton törekedni fognak, hogy e nyomasztó terhet lerázzák magukról. Már évek előtt, újabban pedig 1884-ben terjesztettek az osztrák képviselőház elé kérvényt, melyben az ujság- és hirlap-bélyeg megszüntetését kérelmezik, a kormány azonban nem volt hajlandó egy millió száz és néhány ezer forintnyi bevételi forrásról a nyomda-ipar érdekében lemondani.

Az osztrák kormány ez állítása csak látszólag helyes, ha azonban közelebbről vizsgáljuk meg a dolgot, tapasztalhatjuk — mint azt később be fogom bizonyítani — hogy az egyenes adó elvesztését bőven kárpótolja más, ha mindjárt indirect adók emelkedése.

Chiari osztrák udvari tanácsos, ugy látszik, tévedett, mikor azt mondta, hogy »az ujság- és naptár-bélyeg nem gátolja a nyomda-ipar felvirágzását«. Csak Németországra utalunk, a hol az említett bélyegek megszüntetésével a nyomda-ipar nem remélt virágzásnak indult. Hogy mi ennek természetes következménye, az világos: a nyomda-ipar Németországban egészséges házison nyugszik és teljes bizonyossággal várható, hogy az eddiginél még magasabb fejlődés fog bekövetkezni.

De világos az is, hogy a bélyegtörvény káros a nyomda-iparra. Merjük állítani, hogy az államnak is jelentékeny kárt okoz. Mert az a bevétel, mely az illeték által az állampénztárba folyik, csak illuzórius. A közvetlen bevétellel szemben áll ugyanis az az indirect adóbevétel vesztesége, melyet az állam a nyomda-ipar fejlődésével elérne.

A nyomda-ipar emelkedésével az azzal foglalkozók helyzete annyira javulna, hogy az azoktól fizetendő jövedelmi adó emelkedése már magában is bő recompensatiót nyújtana a veszteségért.

De a bélyegilleték megszüntetése által első sorban a colportage is nagy lendületet venne. A nagy- és a kisiparos is árúczikkait sok 100.000 példányban hirdetné, mint az a külföldön történik. Az ujságok a colportage megengedésével összehasonlíthatlanul nagyobb kiadásokban jelennének meg s mindennek természetes következménye a nyomda-ipar és a vele kapcsolatban levő iparágak hatalmas fejlődése volna.

Az üzletek kibővítésénél s új üzletek alapításánál az állam a különféle adók beszedése által a bélyegilleték elengedésével elveszett egyenes adó összegénél bizonyára nagyobb bevételi forráshoz jutna.

Magától értetődik, hogy iparunk felvirágzásával a rendelő közönség is nem csekély előnyöket élvezne. A nyomdák, a nagy forgalomtól támogatva és az annak következtében tökéletesbitett technikai felszereléssel nemcsak olcsóbban állíthatnák elő munkáikat, de sokkal nagyobb pontossággal is dolgozhatnának és nem lennének kényszerülve — mint az, fájdalom, ma akárhányszor megessük — a bélyegilleték miatt munkákat elutasítani, a melyek aztán a külföldnek adatnak át.

Hogy mennyire igazoltak a fent elősoroltak, kitűnik abból, hogy Bécsben a sajtóügyi bizottság november 10-én elvben elhatározta a hirlap-bélyeg eltörlését és a colportage elengedését. Bárha törvénynyé válnék e javaslat!

Összefoglalva mindezeket, azzal a kívánsággal gondolom értekezésemet legjobban befejezhetni, hogy Magyarország nyomdászai oly mozgalomra egyesüljenek, melynek czélja az iparunkat gátló bélyegilleték megszüntetésének kieszközölése volna.

Az egyszer megindított mozgalmat bizonyára minden érdekelt támogatni fogja és határozott állásfoglalás mellett az ez iránti fáradozások meg fogják teremni gyümölcsüket!

Feldmann Mór.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irta: Firtinger Károly.

4.

Pozsony

első nyomdása **Walo János** volt, kitől azonban csak egy nyomtatvány maradt reánk 1594-ből, egy német nyelvű »Zeitung«, mely a törökök megveretését hozza hírül. Walo alkalmasint a kóbor nyomdászok osztályához tartozott.

A már érintett **Forgách Ferencz**, Magyarhon primása, alapítja 1604-ben Pozsonyban az első állandó nyomdát, a protestantizmus leküzdésére való czélzattal. E műhelyből került ki csinos kiállításban Pázmány Péter, a magyar honi protestánsok legnagyobb ellenfelének, számos munkája. Pázmány hitvitázó iratai nagy becsessel bírnak nyelvészeti szempontból még ma is, mert — mint Toldy Ferencz mondja — Pázmány Péter volt a mai magyar könyvnyelv megteremtője.*

A pozsonyi katolikus nyomda vezetőiről keveset tudunk. 1621-től 1631-ig egy **Rikesz Mihály** nevű, Bécsből származó nyomdász működik itt; 1647—48-ban pedig **Aksamitek** (Szabó József szerint: Akantisz) **Zakariás** neve fordul elő a nyomtatványokon. Különben e műhely nagyrésze már 1644-ben a nagyszombati nyomdához csatoltott; 1666-ban pedig végkép beszüntette működését.

Némi homályos adatok megemlékeznek egy másik nyomdáról is, mint *városi nyomdáról*, melynek vezetői gyanánt **Faber Mihály** (1676-ban?) és **Zierweg (Zerwekh) János** (1675—78-ig) említetnek.

1669-ben **Gründer Gottfried** »typhotheta haereticus«, vagyis evangélikus nyomdász, állít nyomdát Pozsonyban. Gründer sajtója szép tevékenységet fejtett ki, a miért sok zaklatásnak volt kitéve, úgy hogy működése már 1673-ban véget ért.**

A XVIII. század beköszöntével Pozsony nem birt nyomdával.

Lőcse

első nyomdása **Klösz Jakab** volt Bártfáról, ki 1614-ben kezdett itt nyomdászkodni.

Klösz utódja 1617-ben **Schultz Dániel** lett, ki szintén csak rövid ideig foglalatzkodott itten és 1623-ban Kassára tette át műhelyét.

Nagy tekintélynek örvendett a lőcsei nyomdászat az ezután következett Breuer-család alatt. **Breuer (Brewer) Lőrincz** 1623—62-ig működött; nagyszámú termékei igen kedveltek voltak ugy csinososságuk, mint korrektségük miatt. Hasonló szellemben vezette fia, **Breuer Sámuel** (János?) az üzletet tovább egész 1700-ig; ekkor az utóbbi özvegyére, **Breuer Zsófiára** és ennek örököseire szállott, kik alatt **Endter Márton** volt a műhely vezetője 1725-ig, a midőn a Breuer-név végkép megszűnt.

* Pázmány Péter, Magyarország primása, szül. 1570. okt. 4-én; meghalt 1637. márczius 19.

** Ábránk egy 1636-iki pozsonyi nyomdatermék czimlapját mutatja (nagy ívrét, 1276 l.).

Kassa

városának, mely gőcpontja Felső-Magyarország intelligenciájának, elcjétől fogva jelentékeny szerep jutott a hazai nyomdászatban.

Az első nyomdát itt 1610-ben **Fischer János** állította, ki 1613-ig működött.

Utána következett **Festus János** 1615 - 1622-ig.

Ezt a Nagyszombatról jött **Mollerus Miklós** váltja föl, ki magát Bethlen Gábor fejedelem typographusának czímezte. — Mollerus működése 1625-ig terjed.

Ekkor telepedett meg Kassán sajátjával **Schultz Dániel** Lőcséről, kinek halála után özvegye **Rodan Mária** bírja a nyomdát egész 1650—52-ig.

Utódja **Gevers Bálint** volt, ki 1653—54-ig nyomdászokodott.

Severini (Severinus) Márk 1659-től 1663-ig, utána özvegye **Severini Zsuzsanna**, csak rövid ideig bírta a nyomdát.

Ezek után következett **Türsch Dávid János**, ki azonban szintén nem sokára elhalálozván, özvegyére hagyta üzletét, ki annak 1668-ig volt birtokában.

Erich Ericus 1669—74-ig nyomdászokodott, végre pedig

Boschitz István bírja a nyomdát 1683-ig. Ezzel megszűnik az első önálló kassai nyomdászok sora, kik majdnem valamennyien a protestantismus érdekeit mozdították elő.

Időközben a kassai jezsuita-kollegium alapított nyomdát.

Mint művezetők szerepelnek e nyomdában a XVII. század végéig:

Lubovienski Fer., 1674-ben.

Utána **Pilgram György**,

Schultz János, 1691 tájott.

Klein János, 1693-ban.

Scheibler Károly Keresztély, 1694-ben (?).

Simándon

(Arad megyében) szintén létezett nyomda a XVII. század első felében; működéséről azonban nem bírnok közelebbi adatokkal.

Sárospatakon

közművelődésünk eme nevezetes gyűpontján, **Lorántffy Zsuzsanna**, I. Rákóczi György nagyképzettségű és buzgó prot. érzelmű neje, alapítja az. első nyomdát 1650-ben. Itt **Rhenius György** működött mint nyomdász 1657-ig.

Utódja **Rozsnyai János** volt, ki nagy ügyességgel bír szakmájában. Közhasznú tevékenységét azonban itt csak 1671-ig fejthette ki, mert ezen évben a jezsuiták elűzték a sárospataki collegiumot a nyomdával együtt. A collegium Erdélybe, Gyula-Fehérvárra menekült, míg a nyomda készletei Debreczenben rejtettek el. Rozsnyai Kolozsvárra került,

hol 1675-ben bevégezte »Sion vára« című Sárospatakon megkezdett munkáját.

(Rozsnyai — Huszár Gál és mások példájára — mint egyházi író is nagy sikerrel szolgált a protestantismus ügyét.)

A' R O M A I
Anyaszentegyház Szokafából,
M I N D E N
V A S A R N A P O K R A,
E S E G Y - N E H A N Y
I N N E P E K R E,
Rendelt Evangeliomokrúl,
P R E D I K A C Z I O K.
Mellyeket,
E L Ő N Y E L V E N E K T A N I T A S A - Ū T A N
Íráiban foglalt
C A R D I N A L P A Z M A N Y
P E T E R E S Z T E R G A M I
E R S E K.
2. ad Corinth. 4. v. 2.
Családfággal nem járunk; az Isten Igéjét meg nem fer-
teztettyák: hanem, Igazfágnak ki-jelentével aján-
lyuk magunkat minden emberek lelki ísméreti-
hez, Isten-előt.
Nyomtaták Pofonban, M. DC. XXXVI. Efstendőben.

Pozsonyi nyomtatvány czimlapja 1636. évből.

Debreczen.

Az öreg **Rheda Pál** elhalálózása után, 1620. márczius 20-án, két fia, **Pál** és **Péter** veszik át az üzletet. Működésük ideje alatt, 1630. febr. 23-án, lett a város tulajdonosa a nyomdának. Ezen nevezetes fordulatot dr. Ballagi Aladár nagybecsű munkájában következőkép ismerteti: »Az öreg Lipsiai elhunytával nyomdája 1620-ban, városi tanácsvéggzéssel ruházott át fiaira, Pál és Péterre. Valószínű, hogy ez átruházással a város csupán hatósági felügyeletet gyako-

rott a nyomda fölött, mely még nem volt tulajdona. Annyi bizonyos, hogy csak 1630-ban becsülteté fel a tanács az elhunyt Rhéda Pál házát 300 forintra, a nyomdai műszereket 150, s a kopott betűkészletet 50 forintra; hogy mind ezeket 250 firt tartozás fejében, a maga részére lefoglalja. Ez a debreczenvárosi nyomda eredete. (Mellékelve bemutatunk Rhéda Péter egyik 1629. évi termékének czimlapját; 4-rét, 888 l.)

Rhédáék után **Fodorik Menyhért** 1632-ben áll a nyomda élére, ki a várossal eziránt 1633. április 13-án körülményes szerződést is kötött. 1663-ig tartó vezetése alatt a nyomda szép lendületnek indult.

Utóda **Karancsi György** lón (1663-tól 1675-ig), kinek nyomtatványai épen nem tisztáknak mondhatók.

Karancsit felváltotta a Sárospatakon és Kolozsvárt működött **Rozsnyai János**, kinek 1677-től 1683-ig tartó vezetése alatt a debreczeni nyomda szép tevékenységet fejtett ki.

Ugyanily elismerés illeti az utána következő **Töltési István** működését. Töltési Debreczen város költségén Belgiumba ment 1681. augusztus havában a betűöntés mesterségének elsajátítása végett. Hazajövele után fel is szerelte a nyomdát új metszésű betűanyaggal, de 1686-ban már távozik végleg Debreczenből, — Komáromban saját nyomdát állítva fel.

Utóda **Kassai Pál** volt, ki 1686—94-ig működött. Halála után özvegye impressuma alatt jelentek meg a nyomtatványok 1696-ig.

Az ezután következett **Vincze György** vezetésének ideje alatt (1697—1704) végzetes katasztrófa érte Debreczen városát nyomdájával együtt. — Ugyanis 1704. október 21-én megrohanták a várost ellenséges német csapatok és feldúlták azt; ez alkalommal nemcsak a főtanodai könyvtár és a nyomda ment tönkre, hanem az öreg tanácsházban elrejtve volt sárospataki nyomda felszerelése is. Debreczen város áldozatkész tanácsa azonban csakhamar helyreállította a nyomdát, hogy továbbra is szolgálhassa a felvilágosodás ügyét.

Keresztúron (Vas megye)

újabb nyomdát állított 1610-ben **Farkas Imre**; itt 1619-ig tartózkodott. Azután

Csepreg

nevű helységbe, Sopron vármegyébe tette át sajtóját, hol 1643-ig működött, számos magyar nyelvű könyvet állítva elő.

Német-Ujváron

szintén keletkezett újabb nyomda. Ugyanis Szepesváraljai **Bernard Máté** nyomdászokodik itt 1619-ben, ki innét

Pápa

városába költözködött, hol műhelye 1624-től 1632-ig szép tevékenységet fejt ki.

Tejfalun

Pozsony megyében, **Wechelius (Weghelius) Zsigmond** állít nyomdát gróf Pálffy István védnöksége alatt 1638-ban.

Az ócska anyaggal rendelkező műhelyt utóda, **Wechelius András**, 1650-ben

Somorjára

teszi át, hol azonban — a ránk maradt gyér adatok szerint — működése szintén csekély mérvű.

Hasonló kisebbszerű nyomda volt a **Krausz Dávid** által

Loréton (Sopron megye)

1670-ben gróf Nádasdy Ferencz birtokán felállított.

Trencsénben

Wocal János Venczel működik mint első nyomdász 1637-től 1640-ig. Halála után özvegye, **Wocal Dorottya**, bírja a nyomdát 1647-ig.

Ezután 1648—54-ig **Hage-i Benjamin Lőrincz** neve fordul elő a trencsényi nyomtatványokon.

Utódja **Czizsek (Zeissel) Nikodem**, ki 1655-től 1661-ig működik mint trencsényi nyomdász.

Zsolnán

Dadan János állít föl nyomó-műhelyt 1665-ben, melyben, úgy mint a trencsényi nyomdában, jobbára tót nyelvű munka állítatik elő. — Dadan halála után örökösei bíriák az üzletet, melyben (1704-ben) **Krolop Venczel** s később (1708-ban) **Kauder Vilmos** szerepelnek mint művezetők.

Ezek után 1713-ban **Christina Dániel** kezébe kerül a nyomda, ki azt később, 1725-ben.

Puchó

helységbe teszi át, hol 1730-ig működik, mely évben vétel útján **Royer János Pál** lesz birtokosa, ki azt pozsonyi üzletével egyesíti.

Késmárkon

Vitriarius Mátyás nyomdászokodott 1705-től 1708-ig.

Sopronban

1673-ban **Dobner Sebestyén Ferdinánd** állít legelőször nyomdát, mely egész a XVII. század végéig fennáll; közelebbi adatokat azonban nem sikerült e műhely felől megszerezniem.

Sopron második nyomdása **Streibig Antal József** volt, ki Wildbergből (Ausztria) 1725-ben vándorolt be. Műhelye szerényen volt berendezve; legkiválóbb munkája a ma is értékes *Titulare Calendarium seu Schematismus Regni Hungariae*. Sopronból 1730-ban Győrre tette át nyomdáját.

Streibiget felváltotta **Schmid János Miklós** 1736 tájánt. Utána **Rennauer Fülöp János** nyomdászokodott itt, 1738-tól 1745-ig; ekkor elhalálozván, az üzletet özvegye, **Rennauer Anna Mária**, még két évig folytatta.

Ezután **Siess János József** alapította 1749-ben a Siess nyomda-czéget, mely 1820-ig fennáll családjában.

Utóda, **Siess Antal**, soproni üzlete mellett

Szombathelyt

állítja fel 1776-ban az első nyomdát, melyből 1794-ben kerül ki a magyar szép-próza mult századbeli legbecsesebb terméke: **Mikes Kelemen** »Törökországi levelei«.

(Mikes Kel., II. Rákóczy Ferencz kamarása s annak bujdosásában hű kísérelője, sz. 1690-ben, † Rodostóban 1762. okt. 2.)

Debreczeni nyomtatvány czimlapja 1629. évből.

VEGYESEK.

Tisztelt előfizetőinkhez! Az év végével kérjük lapunk tisztelt olvasóit előfizetéseik megújítására és lapunknak a szakértárs-körökben való szíves terjesztésére. Mai számunkhoz postautalványt is mellékelünk az előfizetési összeg könynyebb beküldhetése végett, a melyre a régi címzszalag reáragasztását kérjük. Előfizetési árak a régié maradnak: egész évre 2 frt = 4 korona, félévre 1 frt = 2 korona, a mely kiadóhivatallunkhoz, Budapest, V., hold-utcza 7. szám alá küldendő.

Mellékleteink. Mai számunk *első* melléklete igen eredeti és új dolog, melyet hogy először is nekünk nyílik alkalmunk bemutatni, a *Hermanetzi papírgyár* jóindulatának köszönhetünk. Egy papírzaecskó ez, mely czukrárszati termékek, thea és más inycenzségek csomagolására szolgál. Hiszszük, hogy a mennyire tetszeni fog az érdekes apróság olvasóinknak, ép oly gyors fölkarolásra számíthat kereskedői szakkörökben is. A sima ezüst papírra feszített pergament-papíron elegánsul veszi ki magát a finom ízlésű szedés és nyomás. Valóban gratulálhatunk a hermanetzi papírgyárnak, hogy ezen kedves és izléses újdonságot, mely tudtunkkal Anglián kívül egy európai országban sincs még használatban, nálunk Magyarországon meghonosítja és biztosra is vesszük, hogy rövid időn már nagy kelete lesz. Az izléses nyomdai kiállítás a Hornyánszky-czéget dicséri. — *Második* mellékletünk a legközelebb megjelenő Kulbe-féle »Graphische Skizzen«-ből van véve és a »Pesti könyvnyomda-részvény-társaság« által igen szépen állítottatott elő. A rajz a genialis kiadó munkája. — Végül *harmadik* mellékletként szolgál mindazoknak, kik erre igényt szereztek, a *Bróza Ottó* úr szívesességéből rendelkezésünkre álló fali naptár 1893-ra. E mellékletnek ha szedése talán itt-ott kritika alá is eshetnék — melyre különben még lesz alkalmunk visszatérni, — csak annak tudhatjuk be, hogy a rendelkezésre álló tér csekély volt valami nagyszabású koncepczió kivételére; — annál esinosabb és jobb benyomást tesz azonban a tiszta, jó nyomás, mely a főnök urnak a szép iránti érzékére, azon körülmény pedig, hogy a nyomtatást teljesen díjtalanul végezte, egyuttal áldozatkésztségére is vall.

A lapunk 1892-iki évfolyamához tartozó címlapot díszesebben óhajtván kiállítatni, azt, a tartalommal együtt, januári számunkkal egyidejűleg veszik kezeikhez t. olvasóink.

Bekötési táblákkal ismét szolgálhatunk ama t. olvasóinknak, kik a Grafikai Szemle 1892-iki évfolyamát díszesen óhajtják bekötötti könyvtárak részére. Az ár marad a tavalyi: *helyben 60 kr., vidékre 67 kr.* Az előjegyzéseket és a pénzt postautalvánnyal kérjük december 31-ig beküldeni, mert fölösleges példányokat nem rendelünk. A táblákat legkésőbb január 15-ig szétküldjük.

A Magyar Nyomdászok Évkönyve megjelent és az ünnepek előtt még kezeikhez jut mindazoknak, kik a Kör tagjai, vagy előfizettek. Kérjük azon szakértársainkat, kik egy vagy több példányra előjegyeztek, de a pénzt még be nem küldötték, miszerint azt (helyben 60, vidékre 67 kr.) mielőbb beküldeni sziveskedjenek, hogy az expeditiót zavartalanul és gyorsan befejezhessük.

A Bróza Ottó nyomdatulajdonos urszívesességéből lapunkhoz mellékelte naptáron kívül a »Pesti könyvnyomda-részvénytársaság« jóvoltából még egy igen díszes fali naptárt szerezhettek meg t. olvasóink általunk ugyanazon árban, mint a melléklet-naptár, melyhez a vidékiek részéről még 5 kr. porto-illetéket kérünk csatolni. A naptár litografiai munka s nagy fektetett tableau-alak; a díszes kereten belül fönn Liszt Ferencz fej-alakja látható arany alapon éremszerűen, mely köré virágok és borostyán-ág hajol; kissé lejjebb balról a zeneköltészet személyesítője ül szépen női alakban s arcán is látható benső szellemi működésének legújabb termékeit nyújtja át a mellette lévő amorettnek, hogy ez aztán a csupa amorett által jelképezett

hangjegymetsző, könyvomónak stb. szolgáltatassa át, míg végre a jobboldalon levő cigány-alak elé kerül, ki a magyar dal-költészetet képviselvén, hegedűjével életre kelti a dallamot. Ez alak fölött a kombinált könyvnyomdász-, könyvnyomó- és író-czimer van elhelyezve; az egész tableau-nak alsó kétharmad részében Budapest látképe a lánchíddal díszelög. Egész fönn a »Fali naptár« felirat s alatta függönytzerűen a naptári tizenkét hónap van elhelyezve. Az egész koncepczió kiválóan sikerült, a kivitel (10 színben) pedig annál inkább érdemel dicséretet, minthogy e naptár *első nagy* lithographiai terméke az intézetnek s mégis megállja helyét akármely régi és hírneves litografiai czég munkája mellett, mely körülmény a vezetőség szakértelmét és a könyvnyomdász ügyességét egyként kiemeli. Örömrünk szolgál és köszönetet kell szavaznunk *dr. Falk Zsigmond* urnak, mint az intézet ezen osztálya vezetőjének, hogy e szép munkát ugyszólván teljesen díjtalanul hozzáférhetővé tette olvasóinknak.

A Hornyánszky Viktor-féle könyvnyomdai intézetből a napokban ismét egy kiváló mű került ki, mely már azért is megérdemli, hogy vele külön foglalkozzunk, mert a mai modern iparüzés mellett mind ritkábbá válik az olyan munka, mely szerényen és nem hivalkodóan óhajt hatni, a melyhez azonban ép amyi, ha nem több gondosság igényeltetik, mint a csillogó külsejű, de bensőbb művészeti érték nélküli munkákhoz. A szóban levő könyv »*A Milyünk képekkel*« címet viseli és 3—4 színben a hermanetzi papírgyár által készített kréta-papírra van nyomtatva (nagy oktáv 32 oldal). A képes díszítés hét teljes lapra (autotypiák, Thaumann Pál tanár rajzai után) és egy egész sorozat vignetta-szerű alakításra oszlik, mindannyi a bibliai anyagból merítve. A boríték, cím és szennyczim edzés után előállított és gazdagon ékesített sorvignettákat mutatnak. Az autotypiák rendkívül tiszták és kitűnően, mondhatjuk művésziessé válnak nyomva; különösen is megemlítendő a cím Krisztus-feje (aczelmetszés). Minden oldal részben ékesített, részben teljes chamois-alapnyomattal van ellátva, a képek fekete színben, a szöveg (részint egyoldalos versek mittel és tertia mediaevalból) fekete és vörös színben nyomtatvák; a boríték a szövegpapírosra van nyomtatva s valóban egyszerű-szép és sajátos formájában méltó külsejét képezi a komoly tartalmú munkának. Midőn még megemlítjük, hogy a könyv kívülről szalagban végződő zsinórral van kötve, nem mulaszthatjuk el, hogy teljes elismerésünket lejezzük ki úgy a nyomdai intézet, mint *Coucha* igazgató és *Fazekas* művezető urak szakértelmes működése iránt, kiknek együttes működése ismét egy oly művet hozott létre, mely a magyar nyomdai iparnak mindenütt becsületére válik.

Az általunk már jelzett »Graphische Skizzen« első füzet megjelent és pedig sokkal tartalmasabban, mint a hogy a szerkesztő-kiadó, *Kulbe* ur prospektusában ígérte. Nem kevesebb mint tíz táblát tartalmaz a füzet, körülbelül 60 vázlattal, motívummal és szedéspéldával, azonkívül gazdag, tanulságos szöveget, illusztrációkkal, köztük Stróhl H. G. tanár arczképével. A mint látjuk, nem is lett semmi költség kimélve, hogy a vállalat kedvező jövőnek nézhessen eléje, mert az előforduló példákra nem kevesebb mint 7500 négyszögcentiméter cinkografia és fametszés használtatott föl (előállítási ár négyszögcentiméterenkint 2 kr.) Bátran mondhatjuk, hogy ezen első füzet, melynek méltatására különben még visszatérünk, nemcsak a kiadónak, de valamennyi bel- és külföldi közreműködő tényezőnek becsületére válik.

Szerkesztői jubileum. Mint olvassuk, *Falk Miksa*, e kitűnő magyar publiczista 25 éves szerkesztői jubileumát fogja e hó 22-én megülni. Az ünnepélyt a tudományos és írói körök nagy számban való résztvétele bizonyára fényessé fogja tenni.

Az új pénzérték rövidítéséről *Stallu* Márton tagtársunktól érkezett még be utólagosan vélemény, melyben azon indokolással, hogy a forint rövidítése is az első, középső és végső betűből, a krajczáré pedig a két első, vagy ha úgy tetszik, az első és végső betűkből képezetett: ajánlja, hogy némi módosítással ezen rendszert kövessük a korona és fillér rövidítésénél is és a koronát *krn*-nel, mely úgy a magyar, mint a német Krone-nak megfelelően, a fillért pedig *fill*-lel rövidítsük; a német Heller-nél viszont

a hr-et alkalmazzuk. Határozottan ellene van azonban és fölöslegesnek tartja, hogy a jelek cursiv betűkből szedessenek; ha megfelelő az antiqua eddig a frt és kr.-nak, jó lesz ez az új rövidítési jeleknél is.

A hírlapirodalom s a millenniumi kiállítás. Az Otthon nagytermében a minap volt a második értekezlet, melynek tárgya a sajtónak a millenniumi kiállításon való közreműködése volt. Az értekezlet abban állapodott meg, hogy kiállítási sajtóbizottsággá a most élő lapok összeírt képviselői alakulnak meg s elnökké felkiáltással nyomban Jókai Mórt, alelnökké Rákosi Jenőt s jegyzővé Kenedi Gézát választották meg, reájuk bízván az ügyek további vezetését.

Beküldetett baráti kéz által hozzánk a »Kecskeméti« című vidéki lap egyik utóbbi száma, mely tárczarovatában hosszabb közleményben ismerteti a Szilády Károly által Kecskeméten 1840-ben alapított első nyomdának korabeli nyomászati és irodalmi viszonyait. Az érdekes dolgot a Szakkör egyik közelebbi havi ülésén fel fog olvastatni.

Az Országgyűlési Értesítő kö- és könyvnyomdarszvénytársaság megalakult. A részvénytőke 300.000 frt, vagyis 600.000 koronában állapított meg. A vállalat igazgatói lettek *Teleki Géza* gróf, *Soltész Vilmos*, *Wein János*, dr. *Wagner Jenő*, *Emmerling Vilmos* Károly, *Coulou Lajos*, *Fenyvessy Ferencz*, *Maszhák Hugó* és *Egyesy Géza*. A felügyelő bizottság tagjaivá megválasztottak *Lampl Hugó*, *Kovácsy János*, dr. *Smialowsky Valér*, dr. *Várady Antal*. A vállalat tárgyai és tulajdonát képezik czentül az Országgyűlési Értesítő kö- és könyvnyomdája, a »Magyar Újság« című ismert politikai napilap és a nyomdaüzlet megyeházutezai két háza. Az igazgatóság a közgyűlés után megalakulván, elnökké *Teleki Géza* gróf, alelnökké *Soltész Vilmos*, vezérigazgatóvá *Egyesy Géza*, a felügyelő bizottság elnökévé *Lampl Hugó* választották meg. A társaság titkárává *Szalay Mihály* nevezetett ki.

A »Kosmos«-műintézet ötszínű körforgó gépének első nagyobb terméke került a napokban kezeinkbe; egy nagy bécsi kiviteli czégnél 100.000 példányban megjelenő reklámlapja ez, melynek ugy czímlapja, mint az egyes árukat bemutató minta-illusztrációi több színben vannak kivive. A nyomás, tekintve a kezdett nehézségeit, teljesen kielégítő, a gyades helyeken szép, s így biztos reményt nyújt a gyors haladásra, a mely annál öröndetesebb, minthogy tudunkkal ez ötszínű körforgó gép jelenleg egyedüli a monarchiában és így — egyelőre legalább — az ily munkákat eddig külföldön készíttető nagy osztrák czégeket könnyen megnyerhetjük a magyar iparnak. Legközelebb különben már ismét volt alkalmunk látni a szép gépnek próba-lenyomatait egy előkelő fővárosi czég árjegyzékéről. Az ábrák itt is színezve vannak, még pedig igen tetszetősen. A gép augsburgi gyártmány és óránként öt színben 6000 példányt állít elő.

Az előnyösen ismert Divald Károly Fiai czég folyó évi november hó 1-én Budapesten, hatvani-utca 1. sz. alatt (a Ferencziek bazarjában) ifj. Divald Károly személyes vezetésével mellett, a mai kor igényeinek teljesen megfelelő fénykép-műtermet és fototechnikai műintézetet nyitott; azonkívül műkiadványainak irodát és az amateur-fotografiához szükségelendő mű- és vegyszerek részére raktárt rendezett be. Ezen szakmákban évek hosszú során át szerzett tapasztalatainak alapján ajánlja tehát a czég a műintézetet: arczképek, tájképek, architektúrák, ipartárgyak, reprodukciók stb. felvételezésére, minden jelenleg divatos modorban és sokszorosításban, u. m.: fénynyomat (gyorsajtókra berendezve), czinkografia (cliché), autotypia, a legújabb módszerek alkalmazásával, fénymásolat (Lichtpause), platinotypia, fotocrayon (nagyobbitott arczképek), aquarell-festmények, heliogravure stb. — Örömmel üdvözöljük a derék czéget fővárosunkban, a hol mindenesetre hivatott tényező lesz a grafikai művészetek általa művelt ágainak emelésében.

A »Pesti Napló« most felállított új körforgó-gépe ez idő szerint a legnagyobb és leggyorsabb rotációs-gép egész Ausztria-Magyarországon. Valóságos emeletes palota, melynek az emeletére két oldalt külön külön vaslépcsők vezetnek fel. Ugynevezett iker-gép, mely két nagy rotációs-masina összetételéből kerül elő. Mindegyik gép végére egy mértföldes papirtekereset erősítenek, s erről nyomják az újságot, ren-

desen együtt, de ha kell, külön-külön is. Az iker-gép mindenik fele nyolcz oldalt nyom a lapból, a két lap a gép közepén összekerül, s ekkor a masina egymásba hajtja a két újságot, összeenyvezi az egyes lapokat, s a mint egy rugó megnyomásával ráparancsolnak, akár kétrét, akár négyrét összehajtogatja a lapokat. Tizenhatoldalas, laponként összeenyvezett, négyrét hajtogatott újságot a hatalmas gép *tizennégy-tizenhat ezeret nyom óránként*, de ha teljes erővel neki ereszt a gépész, akkor *tizennyolcz ezeret is tud nyomni*. A lapok számát elmés óramű beállítása után tetszés szerint változtatni is lehet. A gép nemcsak tizenhat oldalas újságot nyomhat, de ha kell, nyom 12, 10, 8, 6 4 vagy 2 oldalasakat is. Két oldalas lapot óránként 140—150 ezeret tud nyomtatni.

Érdekes régi könyv jelent meg Zichy Jenő gróf jóvoltából új kiadásban. A könyv története röviden a következő: A mult század elején megjelent egy mű Hungaria antiqua czímmel, melynek mintegy folytatása volt Bél Mátyásnak Notitia Hungariae Novae Geographico-historica. Az első két kötetet VI. Károly saját költségén nyomatta ki egy német-alföldi nyomdász felügyelete alatt Bécsben. Tíz évvel később, 1745-ben, megjelent a harmadik és néhány évvel rá a negyedik kötet Mária Terézia királynő költségén. Az első két kötet VI. Károlynak, a második kettő Mária Teréziának volt ajánlva. Azonban a munka csonka volt, mert az ötödik rész, az, a mely Moson megyét tartalmazta, hiányzott belőle. Zichy Jenő gróf, belátva, hogy ezen a hiányon segíteni kell, az ötödik kötet megszerzése végett az összes világhírű antiquáriusokhoz fordult, sőt az amsterdami és lipcsei könyvpiacok megrendelő lapjaiban hirdetéseket tett közzé, melyekben czért a kötetért teljes összeget kínált. De a gróf mindenünnen tagadó választ kapott; azt irták neki, hogy ezt a könyvet lehetetlen megszerezni, mert mindössze négy példányban létezik, még pedig a British Museumban, a vatikáni könyvtárban, a bécsi császári könyvtárban és a budapesti muzeum könyvtárban, az eredeti kéziratot pedig az esztergomi primatialis levéltárban őrzik. Zichy gróf szüksegesnek tartotta, hogy ez a munka mielőbb közkincsé váljék, a muzeumban meglévő példány után ebből az ötödik kötetből új kiadást rendezett sajtó alá, melyből mindössze száz számozott példány jelent meg (a Hornyánszky-féle könyvnyomdából), tökéletesen ugyanabban a tipografiai alakban, ugyanazokkal a betűkkel, ugyanazokkal az iniatiálékkal, ugyanazokkal a térképekkel és ugyanazokkal a képekkel, a melyek az első négy kötetben láthatók. A könyv nincs a piacra szánva, hanem mindazok a könyvtárak, a melyek kimutatják, hogy az első négy kötetnek birtokában vannak, ezt a most megjelent ötödik kötetet ingyen megkaphatják Zichy Jenő gróftól.

Új nyomda Debreczenben. Debreczenben nagy alapítókével, a város legtekintélyesebb férfiai, Csokonay-könyvnyomda és kiadó részvénytársaságot alakítottak Király képviselő elnöklete alatt.

Megszűnt német lap. Aradról jelentik, hogy ott megszűnt az utolsó német lap: a »Neue Arader Zeitung«. Tizennyolcz éves volt, pártolás híján szűnt meg. Arad sajtója — mint az egy magyar városban természetes is — most már egészen magyar.

Új hírlap-részvénytársaság Bécsben. Az »Illustrirtes Wiener Extrablatt« című népszerű bécsi napilap, ugyszintén nyomdájának, műszaki mellékkiparágainak és bérházának megszerzésére Bécsben 1,200.000 frt részvénytőkével (12.000 db. teljesen befizetett 100 fritos részvényre osztva) társaság alakult. A prospektus kiemeli, hogy a folyó évben mintegy 140.000 frt tiszta jövedelmet fog eredményezni a hírlapi vállalat.

A bécsi cs. kir. udvari és államnyomda igazgatója, dr. Beck Antal lovag, saját kérelmére nyugalomba ment s helyét mint ujonnan kinevezett igazgató *Volkmer Ottomár*, eddigi aligazgató foglalta el, udvari tanácsos ranggal.

Javitott öntőkészülék. Eddigélég mindig vesződséggel járt, egy és ugyanazon készülékkel különböző magasságú betűket önteni, és szükséges volt a bajon olykép segíteni, hogy a készüléket sárgaréz-lemezekkel beillesztésével a megfelelő magasságra igazították. A bécsi nyomdai ügyvezetők egyletében a minap *Sleinbach J.*, a Waldheim-féle intézet

öntőfaktora, egy olyformán javított készüléket mutatott be, mely e bajt megszünteti; az új szerkezet alapján két széf segítségével egy tetszés szerint ide-oda mozgatható és fixírozható ék megadja a készüléknek azon képességet, hogy általa akármely magasságú betűt önthessünk; a javított szerkezet c. mellett alig százbavehető többletköltséggel jár.

Egy magyar könyvtár elárverezése. Az árverés, melyet Londonban gróf *Apponyi* Lajos ritka példányú könyveiből és kéziratából rendeztek, szép eredménnyel ért véget. Az elárverezett tárgyakat a gróf nagyatyjától örökölte, a ki 1817-ben hunyt el Bécsben. Az Apponyi-könyvtár külön könyvtárt képezett Pozsonyban 1839-ig. Ekkor a könyvtár kezelője, ki az Apponyi-család régi tisztviselője volt, meghalt. Az Apponyi-család följánlotta a könyvtárt a városnak azzal, hogy kezeléséről gondoskodik s vezetésére hivatalnokot küld ki. Ebből semmi sem lett, a könyvtárt Nagy-Apponyba szállították eladás végett, a mikor egyuttal a muzeum is kapott néhány értékes darabot ajándékba. Az árverésen Ptolomaeus egy kéziratát, angol vélemény szerint a legszebb e nemből, »Ptolomaei Geographia latine reddita a Jacobo Angelo« 450 font sterlingen vette meg egy Quaritsch nevű könyvgyűjtő. Erről a kéziratról nyomtatták 1478-ban a római kiadást; e kézirat 27 térképet tartalmaz Germanus Miklóstól s rendkívül szépen van kiállítva. Bőrze van kötve, rajta az évszám: 1475. Ugyanaz a gyűjtő vett meg 90 fonton egy másik Ptolomaeus-kéziratot, czime: »Geographia latine cum aliis Geographicis, correcta a M. Beneventano et Costa« 34 térképpel, köztük *Amerikáról az első aczélmetészetű térkép*; ugyszintén »Novi Orbis Descriptio ac Nova Oceani Navigatio« 1508. Sokan szerették volna megvenni a polyglott bibliát, a melyből mindössze hatvan példányt nyomtattak. A nyomtatás ötven évig tartott s 50.000 aranyba került a kiadása, a költségeket Francisci Ximenes de Cisneros viselte. 1514—1517-ig terjedő évszám van rajtuk. Ebben a bibliában nyomtatták először görögül az új testamentumot s azért X. Leó pápa betiltotta s csak halála után árulhatták. A biblia 114 fonton kelt el, egy korábban eladott példányért 176 fontot adtak. A gyűjtemény kéziratái közül különösen becsesek még: egy pergamence irt kézirat Bologna városáról, 55 fontért jutott másnak birtokába, egy »Alianus és Quosander« című kéziratot *Cortin Mátyás könyvtárából* (miniatűrök díszítik, melyeken madarak és gyermekek játszá a főszerepet), 85 fonton vitt el új gazdája, egy »Biblia germanica« 1473—75-ből két kötetben, az ötödik német biblia 44 fonton; Homér »Iliás«-a görögül velin papíron 1504-ből 49 fonton és »Prudentii opera« festett initalékkal 40 fonton kelt el. Már az itt föl-sorolt kéziratokért 10.000 fontnál többet fizettek ki. — Megemlítjük itt egyuttal, hogy jelenleg a leghirebb könyvtár Angliában a lord *Spenceré*, melynek alapját gróf *Reviczky* egykori londoni követ könyvtára képezi, szintén most árvereznek el.

A Krause Károly lipcsei gépgyáros czég a kimberley-i (Cap-kolonia) nemzetközi kiállításon kiállított kítőnő gyártmányaiért három aranyérem kitüntetését nyert.

A Londonban nem rég megjelent, 1892-re szóló, hirlap-jegyzék szerint, Nagybritannia és Írország egyesült királyságban jelenleg 2255 hirlap jelenik meg. Ebből Angliára magára 1763 (Londonra 461 és a vidékre 1302, Walesre 95), Skóciára 206, Írországra 167 és a kisebb szigetekre 24 esik. A napilapok száma Angliában 138, Walesben 6, Skóciában 20, Írországra 20 és a brit-szigeteken kettő.

Londonban bibliografiai társulat alapítása tervezetik, melynek célja lenne tagjait a könyvészet terén megjelenő újdonságokkal megismertetni, könyvészeti kutatásokat támogatni és esetleg ilyen munkákat kiadni és terjeszteni. A társulat élén *Copinger W.* A. áll, ki mint buzgó könyvész szerzett magának hírnevet.

Blades Vilmos, a mult évben elhunyt jeles angol nyomdászati szakiró hátrahagyott könyvtárát 975 font sterlingért vette meg örökáron a londoni St. Brides-alapítványi intézet. A könyvtár az ezen alapítvány által fentartott szakiskolában helyeztetik el és ezen uton átadatni a közhasználatnak.

A legújabb szerencsejáték. Londonból írják: A kormány komolyan foglalkozik azokkal a visszaélésekkel, melyeket bizonyos angol lapok egy idő óta pályázatok ki-

tűzésével űznek. Ezek a pályázatok sok esetben pusztá sorsjátékká fajulnak, már pedig Angliában a törvény minden szerencsejátékot megtilt s a pályafeladatoknak ezt az új nemét nem lehet másnak mondani. Ez egyszerűen abban áll, hogy egy megkezdett mondatban egy szó kiegészítendő és hogy azok, kik a feladat szerzője által vélt szót kitalálják és egyuttal egy shillinget beküldenek, a többiek shillingjeit megkapják. Így például ez elmés feladatok egyikében a szerző elmondja, hogy az antipódokon az emberek némely helyeken lepkéket esznek; aztán így folytatja: »Egy barátom evett ebből a furcsa ételből, midőn Ausztráliában volt és azt nagyon . . . . találta.« De minck találta? Egyetlen szóval — és a mellőzhetlen shillinggel — igen. tekinthetlyes összeget lehet nyerni. Itt pl. a kitalálendő szó a savourless volt, a mi az ízetlen szónak meglehetősen ritka változata. Izléstelennek ízléstelen ugyan az egész dolog. De ki hinné, hogy erre az egyetlen feladványra 63.253 megoldás — és ugyanannyi shilling — érkezett a szerkesztőséghez? A szerencsés nyerők, kiknek száma összesen 43-ra rugott, egyenkint 78 fontot és 11 shillinget, azaz körülbelül 900 fontot kaptak. Máskor meg a pályafeladat abból állott, hogy számsítsák ki, hogy Lukács evangéliomában hányszor fordul elő a K betű. A kormány most azt kutatja, hogy a nyerők milyen rokoni vagy üzleti összeköttetésben állanak az illető lapok szerkesztőivel.

Svájcban 1891 végével 812 hirlap jelent meg, 250-el több, mint ezelőtt 10 évvel; a lapok közül 300 politikai, 68 vallási tartalmú, a többiek nagyobbára szaklapok. Az egyes kantonok sorában Zürich foglalja el az első helyet 128 lappal 300.000 lélekre; ezután Bern 132 ujsággal 500.000 lakó mellett. Appenzell-Innerrhoden kantonban csak két lap jelenik meg. Egy lap még az utolsóelőtti században alapított; 13 pedig már 1800. év előtti idő óta áll fenn. Legöregebb ujság a »Zürcher Freitagszeitung«, megindult 1700 előtt; továbbá a »Neue Zürcher Zeitung« 1788. évhől.

A párisi nyomdatulajdonosok nesztora, Cerf M., a napokban 81 éves korában elhunyt. A boldogult egyszerű betűszedőből küzdötte föl magát vasszorgalmával és kitaratásával a francia nyomdászvilág egyik legtekinthetlyesebb állására.

A nantesi könyvnyomdászok legújabbban szakiskolát nyitottak a fiatal segédek és tanoncok számára.

Új szaklapok. *Stuttgarban* november 5-ike óta a német nyomdász-szövetséghez nem tartozók hivatalos szaklapot adnak ki »*Der Typograph*« czímmel. — *Bordeauxban* pedig »*La Revue des Imprimeurs du Sud-Oest et du Midi*« czímmel indult meg szintén novemberben egy új szaklap.

Egyiptomban jelenleg 92 hirlap kerül ki az ottani sajtók alól, és pedig 56 Kairóban, 28 Alexandriában és 8 Port-Saïd városában. Nyelvek szerint e lapok közül 40 arab, 24 francia, 16 görög, 10 olasz és 2 angol. Az angol lapok csekély száma szembeötlő, ha tekintethe veszszük, hogy az angolok tudvalevőleg Egyiptom tényleges urai.

Illusztrált könyvtár. Jótékony bazárokat Amerikában is mindenütt rendeznek, de ott sok olyan spezialitással bírnak, a mit nálunk még nem ismernek. Az ilyen bazárok legkedveltebb része az »Illusztrált könyvtár«. Szép hölgyek csoportja. Egy-egy népszerű könyvet képvisel mindenik nő, s az öltözete is olyan, mely megfelel a könyvnek, vagy legalább hősőjének. Van katalógus, melyet előszerzetettel díszítenek az illető könyv személyesítőjének jelmezes képeivel. A bazár látogatói külön díjat fizetnek a »könyvtár« használatáért. Meghatározott ideig (5—10 perc) karonfogva sétálhatnak vele, sőt elmélyedhetnek a »könyv buvárlatába« is. Függetlenül elkerített helyen beszélgethetnek, egy »könyvtárnok« jelenlétében.

I. Lipót belga király közelebb 2500 frankot ajándékozott a brüsseli szedők önképző-egyletének.

Az Athenacum Kézi Lexikonának 29. és 30. füzetei az Ottó—Prevost közti anyagot tárgyalják — mint eddig — igen tanulságosan és érdekesen. Mindkettőhöz díszes mellékletek is vannak csatolva, melyek közül különösen kiemeljük a 16. és 17. századbeli főuri nemzeti viseleteket bemutató szép kivitelű színes műmellékletet. Még tíz füzet, és teljes lesz a hasznos munka, melynek megszerzését minden szaktársnak melegen ajánljuk.

NYOMDA-ELADÁS. Egy legújabb szerkeztű, gépekkel és finom metszésű, új divatú betűkkel felszerelt könyvnyomda, községi nyomtatvány-raktárral együtt, családi körülmények miatt *igen jutányosan eladó* (ára volt 6000 frt) készpénzfizetés mellett *3500 frtért*. Konkurenczia nincs. Bővebbet a kiadóhivatal.

A hirdetések merkantil-festéke Pusztai és Perl-től. — A lap papirusa David K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felölös szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

Az ELSŐ MAGYAR
RUGGYANTA - BÉLYEGZŐ GYÁR
 És
 — VÉSŐ-INTÉZET —
GEDULDIGER *
 Budapest, Váci-körút 17. sz. **HUGO**

Ajánlja magát a t. nyomdatulajdonos uraknak mindenféle **ruggyanta- és érezbélyegzők** elkészítésére czegek, takarékpénztárak, hitelintézetek, vasutak és malmok részére. Ugyazintén készittetok **pecsétnyomók, chablonok, dombornyomó és emeltyűprések** stb. a legjutányosabb árakon. **Ismételadók kerestetnek.**

Betűöntőde és galvanoplasztikai müintézet.

Weisert Otto Stuttgart

Ajánlja Rhenania-betűit.

Sanssouei-körzeteit és hirlap-cursiv betűit.

Géplevelboríték

Lévjegy-

Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkülönbb
 minőségű

Kapható
 minden
 papírkeres-
 kedésben.

GESCHÜTZT.

Myrtle
 Mark

DEPOSÉ

Kapható
 minden
 papírkeres-
 kedésben.

Papírárúk

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza

Budapest

V. kerület, Arany János-utca 20. szám alatt.

Befüőtöde, galvanoplasztikai
és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:
IROTT, KÖRLÉVÉL,
és
MEDIÆVAL-BETŰK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

KÖNYVNYOMDAI ESZKÖZÖK.

Galitzenstein H.

BUDAPEST

V. kerület, Erzsébet-tér 5. szám.

Mindennemű kő- és könyvnyomdai, valamint könyvkötői kellékek, eszközök és gépek legnagyobb és legrégebb gyári raktára.

Teljes berendezések legolcsóbban, pontosan és szakszerűen eszközöltetnek.

Használt gépek előnyösen becsérletetnek és javíttatnak.

Épp most jelent meg és küldetett szét új képes teljes árjegyzékem, melyet kívánságra utólag bérmentve megküldök azon t. vevőimnek, kik esetleg meg nem kapták meg.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE BUDAPESTEN.

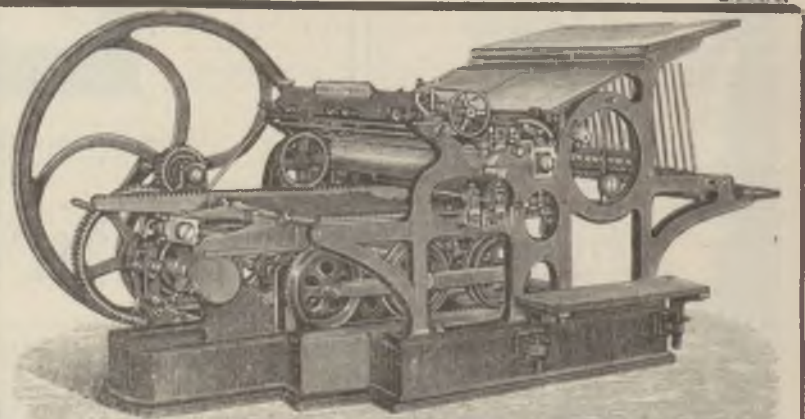
KÉSZIT: EGYSZERŰ ÉS KETTŐS GYORSSAJTÓKAT. • KÉTSZINNYOMÁSÚ GYORSSAJTÓT. HUNGARIA LÁB- ÉS KÉZIHAJTÁSRA BERENDEZETT GYORSSAJTÓKAT. AMERIKAI RENDSZERŰ TÉGELNYOMÁSÚ GYORSSAJTÓKAT.

PAPIRÁGÓ ÉS LYUKASZTÓ GÉPEKET. — ARANYOZÓ PRÉST KÖNYVKÖTŐKNEK. — SIMÍTÓ ÉS CSOMAGOLÓ PRÉSEKET. — TÖMÖNTŐ-KÉSZÜLÉKEKET.

Minden e szakba vágó munkák és javítások eleállíthatók.

BETŰSEKRENYEK ÉS ÁLLVÁNYOK.

Kőrforgású nyomógépek a legújabb szabadalmazott rendszer szerint.

WEINWURM ANTAL

fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczt autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok, fotolitho-grafia útján a leg-
jutányo-
sabbban s pontosan sokszorosít-
tatnak.

*Külön beven-
dezés házon
kívül fény-
képészetre.*

Rust J. H. és Társa

BETÜÖNTŐDÉJK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármely nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleániák és vignetták.
Mérsékelt árak. * Többszörösen kitüntetve. * Szolid kivitel.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATHING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.		Másolófestékek		Színes festék.		Selyemzöld, süvegben,	
100 ko	frt kr	1 kilo	frt kr	1 kilo	frt kr	1 kilo	frt kr
a) Gyorssajtóknak.		lila, kék, fekete		Kő- és könyvnyomdáknak.		4 árnyalat	
CIII Hirlapfesték	52	vörös	8	Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	3
CII »	60	Könyvnyomda-festék.		» 2	36	4 árnyalat	2-
CI »	68	Kézi- és gyorssajtóknak.		» 3	24	Chromoxyd-zöld, legfin.	12-
BIII Könyvfesték	76	Gravirfesték II.		Geraniumlak 0	24	» valódi olivzöld	6-
BII »	84	I.	150	» 1	20	» 2	4-
BI Accidensfesték	90	II.	2	» 2	16	» 3 porban	2-
AIII Illusztráció-festék	120	Tollfesték	3	» 3	12	Kobaltkék, legfinomabb . .	40-
AII »	170	I.	4	Florentini lakk 1	4	Párisi kék	5-
AI »	250	II.	7	» 2	3	Milori kék világos és sötét	5-
AO Disznyomáshoz	4	III.	10	Rózsaszínű krapplak 1	16	Sepiabarna	4-
AOO »	6	I.	6	» 2	10	Terra di Sienna	2-
AOOO »	8	Átnyomó festék	120	Kárminczinóber 3 árnyal.	4	Mahagonibarna	2-
b) Kézi sajtóknak.		Érczinyomó festék II.	150	Czinóber-utánszat	2	Kremsi fehér	2-
CCH Könyvfesték	90	I.	150	Antikármin	8	Hófehér	1-
CCI »	1	Kenczék.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Finom színes festékek	
BBIII Accidensfesték	120	Könyv-, kő- és érczinyo- máshoz.		» 2	16	kenczében törve, körül- belül 25%-al olcsóbbak.	
BBII »	180	Gyöngye	1-	» 3	12	Bécsi hengeranyag.	
BBI »	240	Középerős	120	Chromsárga, vegy. tiszta,	3-	100 ko	
AAIII Illusztrációknak	3	Erős	140	4 árnyalat, süvegekben . .	3-	3. sz. Igen szilárd	150-
AAII Finom »	4	Aranyfüst-kencze	2-	Chromsárga, vegy. tiszta,	2-	2. » Szilárd	150-
AAI Disznyomáshoz	6	Érczinyomáshoz	1-	4 árnyalat, darabokban . .	2-	3. » Crème	150-
AAO Glacepapír-nyom.	8			Cadmiumsárga, 2 árnyal. . .	24-		
				Ockersárga, 4 árnyalat . . .	2-		

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sonto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

Fénynyomatok
gyorssajtók berendezésével

Gzinkográfia

Divald Károly Fiai
MŰINTÉZETE
EPERJES ÉS BUDAPEST

Részletek:
Fototypia.
Autotypia.
Chemigrafia

Hatvani-utca
1. sz.
Ferenzieiek bazára.

Árak julányosak.

Minták kísánatra tnyen.

GAWLITZA
* BÉCS *

IX., Lazarethgasse 19. Ecke der Pelikangasse.

Betű- és tömöntőde, galvanoplasztika

◆ BERTHOLD H. ◆
rézlénia-gyárának egyedüli képviselője az osztr.-magy. monarchiában.

A 20 év óta legjobb hírnévnek örvendő

◆ THE EXCELLENT ◆
angol hengeranyag raktára.

Nyomdai berendezések a legrövidebb idő alatt, gépekkel és minden eszközökkel együtt.

==== Állandó nagy raktár ====

Gépek, festékek és minden nyomdai felszerelésben.

Különlegesség:
Nyomdai szaküzlet. »ALBINO« »AMERICAIN«
FEHÉR HENGERANYAG. ÁTTETSZŐ HENGERANYAG.

Pusztafi és Perl

Budapest, Akadémia-utca 6.

PÁPIR-DISZMŰVÉZET.

Névjegy-, eljegyzési-, esketési-,
táncz- és minden e szakba vágó kártyák a leg-
változatosabb kivitelben.

JÄNECKE & SCHNEEMANN
kő- és könyvnyomdai festékgyár
Hannover

FLINSCH-féle RÜGER C.
betüöntőde, Frankfurt, * rézlénia-gyár, Lipcse.

Kempe Károly stereotypia-berendezés, Nürnberg,
Marinoni H. gyorssajtó-gyár, Páris

kizárólagos képviselői.

BÉPVÁROSOK

JEANRENAUD

BÉCS & COMP.

X. Himbergerstr. 47.

Papírvágó Gépek,

Simitó Sajtók * Könyvkötő-Sajtók * Simitó Hengerművek

LYUKASZTÓ- (PERFORIROZÓ-) GÉPEK,

Papírlemez- és Carton-Ollók,

ARANYOZÓ-GÉPEK,

Könyvgerinczsajtoló - Gépek

stb. stb.

Budapesti képviselők:

MÜLLER TESTVÉREK

V. ker., Nagykorona-utca 3.

380. sz.

GANZ és TÁRSA

VASÖNTŐ

ÉS GÉPGYÁR RÉSZV.-TÁRSULAT

BUDAPESTEN.

*

Különleges gyártmányai:

GÁZMOTOROK,

álló vagy fekvő, egy vagy két hengerrel, melyek következő előnyökkel bírnak: olcsó ár, igen kevés gáz-fogyasztás, a tolattyú elhagyása, kis térfogat, csekély súly, nyugodt s egyenletes járás, javítás csak ritkán fordúlhat elő s ez is igen egyszerűen és könnyen eszközölhető.

→ **TURBINÁK** ←

a helyi viszonyok szerint szerkesztve.

TRANSMISSIÓK

(közlőművek) és mindennemű építési és gépészeti munkák.

Electromos világítási berendezés és erőátvitel nagyobb távolságra is, saját kipróbált rendszerük szerint.

Ajánlja magát minden nagyságú teljesen felszerelt (complett)

TÖMÖNTŐÉK BERENDEZÉSÉRE

és

TÖMÖNTŐ-GÉPEK

elkészítésére.

August Siegfried

NÜRNBERG-BÉCS

GYÁR:

BÉCS, II., GR.-MOHRENGASSE 31. SZ.

Legújabb és legezészerűbb eszközök.

LEGJOBB AJÁNLATOK.

Mindennemű műszaki tanácsok nyújthatnak.

Arjegyzékek díjmentesen.

Karl Krause

Leipzig.

✿✿✿✿✿

Főképviselőt

Ausztria-Magyarország részére:

PAUL BECKERT

WIEN

IV., Starhemberg-gasse 24.

✿✿✿✿✿

LEVÉL-, RAJZ-, IRÓ-,
NYOMDA-, SZINES BORITÉK-
és
LEMEZ-PAPIROK.

Dávid Károly és Fia
BUDAPEST
Papirgyári Raktára.

Mintákkal szolgálunk.

BETŰÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb
és héber betűket, körzeteket és ki-
zárásokat, nyomdai szerelvényeket,
betűszekrényeket és állványokat, a
leggyorsabban készítve és legjobb
minőségben kiállítva.

FISCHER és MIKA

Nagy választékot tart a legkülön-
felebb czélszerű és divatos

**KÖNYV-
ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.**

Kivállal igen jutányos áron
egész nyomdai berendezéseket.

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCZA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Telephon 270 **Első Magyar Könyv- és Könyomdai** Telephon 270

Festék-Gyár

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

KURZWEIL JÁNOS és TÁRSA

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle
színes festékek, kenecék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZITÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

KÜLÖNLEGESÉG

FESTÉKEK AZ ÖSSZES GRAFIKAI
IPARÁGAK RÉSZÉRE

***

BERGER & WIRTH
FREY & SENING

EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI

LIPCSÉBEN

FIÓKOK:
BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.

VIKTÓRIA ÉS BIANKA
HUNGÉRYNYAG.

Raktár és képviselőt:
Polacsek J.-nél Bécs, IV., Belvederegasse 3.

1887-1892. évfolyam.

Legalkalmasabb és leg-
hasznosabb újévi
ajándék tanon-
czoknak

A
hat év-
folyam ára
együttesen meg-
rendelve 2 fnt 40 kr.,
egyenként 50 kr. * * * * *

*Megrendelhető a Gr. Sz. kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.*

Magyar Nyomdászok Évkönyve

BÖLE JÓZSEF
NYOMDAI ASZTALOS
BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Hasábhajók czinból (facédalkerettel) raktáron van-
nak és kívánsárra azonnal szállítatnak.

*Nyomdai székely- és állvány-felállítását is
vidéki megrendelőket postáson eszközöl.*

RÉZLÉNYA-GYÁR.

H. BERTHOLD
BERLIN
SW., BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Miniatúrákat és árjegyzékeket ingyen és bérmentve küld

* PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. *

KUNST-ANSTALT
Angerer & Söskel
Hauptingerstr. 25,
WIEN.

CHEMIGRAPHIE
PHOTOGRAPHIE
AUTOTYPHE
CHROMOTYPHE.

Az intézet ajánlja magát illusztrációk előállítására:
**chemigráfia, fototipia, chromotipia, fotolito-
gráfia és autotipia** útján. — Autográfiái rajzkellékek,
szabadalmazott szemés és tónuspapírok, kréták
és tussok gyára. — Domborodásra szolgáló valódi belga
horgany, 50:60 cm. nagyságú lemezekben 5 fnt 50 kr-ért,
tetszés szerinti kisebb méretekben 1000 □-eméterenkint 2 fnt.
Munkáinkhoz a rajz és az ábranyomat mikéntjére vonat-
kozó technikai útbaigazításokat mellékelünk.

Egész Nyomdai Berendezések

jutányosan és gyorsan

fogaņatosittatnak.

Első Magyar

Betüöntőde

Részvény-
Társaság.

BUDAPEST

VI. ker., Dessewffy-utca 32., saját házában.

∴

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

Könyv- és Czimírásokban

továbbá

KÖRZETER ÉS KIZÁRÁSOK

a legkülönfélébb ékítmények

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEK BEN

Galvanoplastika. * Tömöntőde.

TELEPHON
No. 141

Druckerei
Stuttgarter

CARL HAMMER

BUCHDRUCKEREI
AGGIDENZDRUCKEREI

Reitsburgstr 14

Sonntliche
Anzeigen

1.

2.

TELEFON: 3249ZAM

HORNÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA

BUDAPESTEN
AM TÁKADÉMIA
SZÜLETÉSEN

3.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Nyitra. Huszár István. Iritzter Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Aurora« nyomda.	Szerencs. Simon J.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda- szövetkezet. »Reschitzaer Zeitung« ny.	Szakolca. Skarnitzl Örökösei.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Orosháza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Rimaszombat. Gyórfy Pál. Szűcs László. Rábely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikes Antal. Sápszky János.	Szilágy-Somlyó. Bölönyi Sándor.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzer. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzen. Popovics Testvérek. Pavlovics és Jociés.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Régen. Burghardt R. Sebesch Károly.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny.	Ungvár. Fesüs József. Gellik Miksa. »Kelet« nyomdája. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsabegy. Salva Károly.	Szász-Sehes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Szombathely. Bertalanffy J. Gábriel A. Kramer M. Seiler H. Özvegye.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Fiedler A.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Szeplak. Nyittravölgyi Gazd. Egy'et nyomdája.	Sárvár. Jakoby Bálint.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	Tapolca. Löwy B.	Vág-Ujhely. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Márk.	S.-A.-Ujhely. »Zempléne« nyomdája. Löwy Adolf. Landesmann es Társa.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	Tata. Engländer Jakab.	Veszcz. Wettl és Veronits. Kirchner J. Özvegye. Kassanovits M. Füger Ida.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kozanics és Popovics. Wittigschlagler C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (tulajdonos dr. Vízoly).	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Temesvár. Csanádmegyei nyomda. »Délmagyarországi Reform« (tul. Ifj. Steiner Károly).	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Hidy János.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Armin. Reform. főisk. nyomda	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Tisza-Füred. Lőw Samu.	Zala-Egerszeg. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Táizs József. Táizs Mihály.	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Szekelyhid. Kohn Sámuel.	Tolna. Selly József.	Zenta. Schwartz Sándor. Klenóczyk és Biró.
Pécska. Ruber István.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székesfehérvár. Márián Gy. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Tolna-Szántó. Szabó Miklós.	Zilah. Seres Samu.
Perjámos. Pirkmayer K.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Szentek. Sima Ferencz. »Szentés és Vidéke« nyom- dája.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zólyom. Nádossy G.
Pozsony. Altkalay Adolf. Angermayer K. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt B. Utóda. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Eder es Társa. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Simontornya. Jeruzsálem E.	Szenicz. Bečo János és Társa.	Topolya. Schwarz M.	Zombor. Bittermann A. Muzsik A. Obláth R.
	Sopron. Breiner G. és Fia. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Rónai Frigyes.	Szered. Sternér Dávid.	Torda. Pollak Móricz.	Zsombolya. Wunder Rezső.
	Stájerlak. Rose V.		Török-Szt-Miklós. Fuchs Jakab.	Zsolna. Áldori Manó.
	Sümege. Nobel Ignác.		Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	
	Szabadka. Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Társa Petrovits Dusan.			

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illók. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Jovanovic P. Kugli és Deutsch. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostincser K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Karlócza. Pavlovic K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zimony. Grabovacki M. Sopron A. Baics S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Mankovic P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse kistenländische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	
Gospic. Zupan M.	Mitrovicza. Trumić Konstantin. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédek egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhlly-utca 1. Az egylet a központ kivül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Kiss Gyula; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debreczen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Elnök: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várad:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonezo Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Rovatsek J. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombeni könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdárészvénytársaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótekonysági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornvánszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre.

Elnök: Hoffmann Kelemen (Hungária-nyomda, V., váci-körút 34. sz.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sitte József (Pester Lloyd nyomdája).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntőgépe).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Alelnök: Schwind Béla (Pester Lloyd nyomdája).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdárészvénytárs.)

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénytársaság), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly. Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwo drukarzy), »Sila« (Érő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzoló és nyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzoló és nyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopicarjev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stíjerország. A stíjerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilézia. A sziléziai könyv- és könyvnyomdászok és rajzoló egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Boekdrukkersbond.). Elnök: Laslovszki Kajetán.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Drzaven Westnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordingss Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

Franccziaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15. Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladets« nyomdája Kristianiában.

Olaszország. Associazione fra gli operai tipografici italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1. Milánóban.

Oroszország. Nyomdásztársaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, ezimzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomda munkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografici din România.) Alelnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.